

fordult, két ujságlap foglalkozik; az egyik versben van írva és először a felső-magyarországi hadjáratról szól: *Eine herrliche Beschreibung Der Kayserlichen Waffen | Von Eroberung etlicher berühmter Orthen in Ober-Hungarn vnd Türckey erstlich | Eperies | Caschau | Zolnock | S. Nicolai | Bodack | Onot | Tockay | Zalo | Ibrany | klein Warasdein. Was sich weiters mit dem Graff Teckeli ereignet | ist in folgenden Gesang zuvernehmen. Im Thon: Maria Königin Mutter vnd Helfferin | &c. Gedruckt im Jahr | 1685.* — (H. n., 4-r., 2 sztlan lev.) — A másik terjedelmesebb hirlap prózában van írva és három nagy metszethen tünteti fel Thököly elfogatását.

Végre még említésre méltó ebből az évből Engler János György »sáska prédikációja«, melyet július 29-ikén Modorban tartott: *Heuschrecken-Predigt | So in Modor von M. Johann Georg Englern | Zitt. Den 29. Julii | Anno 1685. Gehalten worden. In Zittau | Gedruckt bey Michael Hartmann.* — (4-r., 10 sztlan lev., 1 metszettel.)

A RÉGI BUDAI KÖNYVTÁRNAK EDDIG ISMERETLEN KÓDEXE.

DR. KRAUSZ SÁMUEL TÓL.

A Magyar Könyvszemle szerkesztője csak nemrég is panaszkodott (1894. évf. 305. l.) hogy a Korvina maradványainak tanulmányozásában pár év óta szünet állott be. A panasz annál inkább is jogosult, mivel semmi sem lehet nemzetibb feladata a magyar tudománynak, mint nagy királyunk e dicső alkotásának rekonstruálása. Kéziratokat természetesen nem lehet újra teremteni, ha azok egyszer már elvesztek vagy ha hollétükről nincs tudomásunk, de a Korvinára vonatkozó *irodalomnak* az összegyűjtése aránylag könnyű feladat volna, már pedig a Korvinára vonatkozó minden irodalmi utalás nemcsak gyarapítja e tárgyban való ismereteinket, hanem egy-egy új titulus is nemzeti büszkeségünkre.

Nem rendszeres kutatás, hanem csak olvasás közben, bukkantam a Korvinára tartozó következő utalásra, mely, úgy hiszem, eddigelé ismeretlen a szakirodalomban.

J. A. *Fabricius, Cod. Apocryph. Novi Testamenti* (Hamburg 1719, 6-rét) czímű munkája III. kötetének 397. lapján így ír:

De libro Σόνης και Ἀπόκρισις Ἰησοῦ.¹

¹ »Jézus értelmessége és felelete« czímű könyvről. — A többit mindjárt fordításban adom.

1703-ban, a nyomtatási hely megemlítése nélkül, nyolczad rétbén, németül¹ napvilágot látott egy hetvennyolcz oldalas könyvecske² ily czimmel:

תבניתו ומעניו

das ist des zwölfjährigen Jesu von Nazareth Verstand in Fragen und Antworten | darüber sich die Juden im Tempel zu Jerusalem verwundert. Von einem Rabbi der da bei gewesen in hebräischer Sprache beschrieben | nachmahls von einem Griechischen Christen unter dem Titul Σόφιστος και Ἀπόκρισις ἡσοῦ übersetzt | welche Version unlängst in der Ofenschen Bibliothek gefunden worden.

A szerző azt vallja, hogy ő jelen volt azoknál a beszédeknel, melyeket a tizenkét éves Jézus a templomban a törvénytudókkal tartott . . . az ő mennybeli atyjáról, a Szentháromságról, a Messiás istenségéről és annak szellemi birodalmáról, a Messiásnak már bekövetkezett eljövételéről: ahol továbbá említés van a Szambatjón folyóról, Elijáhúnak tradíciójáról arról, hogy a világ hatezer évig fog fennállani, ugyszintén azon, a régi zsidóknál ismeretlen, csak újabbi zsidó képzetről a kétféle Messiást illetőleg: az egyik ugyanis, az Efraim törzsből való, József fia, megöletik, a másik pedig, a Dávid fia, uralkodni fog.

Ámde a kiadó azt írja, hogy e könyv először nem tudom micsoda zsidó rabbinustól íratott volna héberül, göröggre pedig valamely kereszténytől fordíttatott volna, ő maga (a kiadó) által pedig egy a budai könyvtárban talált kódexből³ németül adatott volna vissza. De ez mind egyformán koholtnak látszik, és a könyvecske újabban németül íratott a zsidók megtámadására egy német embertől, szerző pedig és kiadó egy és ugyanaz.

Idáig Fabricius, kinek szavait csekély kihagyással majdnem egész terjedelmükben idéztem, nemcsak azért, hogy e tudósnak leírásából a szóban forgó könyvnek pontos czimét és némileg tartalmát is megismerhessük, hanem azért is, hogy egyuttal meg-halljuk e kiváló tudósnak kritikai észre válló bírálatát is az általa ismerttetett tárgyról. Arról, a mi bennünket itt főképen érdekel, t. i. hogy ama könyv csakugyan Budáról szakadt-e Németországba, Fabricius nem is igen nyilatkozik, ámbár a könyvvel együtt, úgy látszik, ezt az állítást is hazugnak tartja. E kérdés megvitatását későbbre hagyván, egyelőre magát a munkát vesszük tárgyalás alá.

A könyv apokrif módon tárgyalta a *gyermek* Jézus vitatkozását a jeruzsálemi zsidó tudósokkal. Ennek az eseménynek alapját tudvalevőleg azon pár szó teszi ki, melyet Lukács evan-

¹ Germanice.

² Libellus duodeoctuaginta paginarum.

³ Ex codice in Bibliotheca Budensi reperto.

geliomában¹ olvasunk (II. 46, 47), ahol a görög szövegben megtaláljuk a könyvünk címéül szolgáló két görög kifejezést is: ἐξίσταντο δὲ πάντες . . . ἐπὶ τῆ συνέσει καὶ τοῖς ἀποκρισεσιν αὐτοῦ. Könyvünk címe és az evangéliom közt azonban mégis van egy kis különbség: ez a szó »felelet« az állítólagos budai kódexben egyes-számban (ἀπόκρισις), az evangéliomban pedig többesszámban (ἀποκρισεις) áll. Minthogy ama kódexnek címe kétségkívül az evangéliomi szövegen alapszik, ez a csekélyke különbség nem jelentéktelen valami, hanem magyarázatra szoruló jelenség, mert a szövegen való változtatásnak semmi okát sem bírjuk adni. Sőt a mennyiben Jézusnak bizonyára *több* feleletéről van szó, egyenesen logikai szükségből folyó dolog az, hogy feleletekről és nem feleletről beszéljünk. Most már az a különös a dologban, hogy a fent közölt *héber* címben a kívánt többesszám csakugyan megvan, a héber szöveg tehát megegyezik az evangéliummal, a görög fordítás nem egyezik meg vele, amaz tehát autentikusabb emennél, mint mindig ugy szokott lenni, mikor az eredetit mérlegeljük a fordításhoz képest. Mi következik ebből? Az, hogy ama két szöveg közt csakugyan az eredetiség és a fordítás viszonya forog fenn, vagyis *a könyv címének van igaza, és nem Fabriciusnak*, aki ez állítást koholt-nak tartja. Megállapítjuk tehát a könyv hitelességét belső okokból.

Amit Lukács csak egy pár szóval jelez és a mi a legkorábbi egyházatyáknál is ép oly rövideggel adatik elő,² azt a későbbi mondakedvelő kereszténységnél messzemenő módon kiszinezettnek és kibővítettnek látjuk. Az u. n. arabs evangéliom (Ev. Infantiae Salv. Arab.) c. 50³ ez alkalommal nemcsak jelzi, hanem közli is a kérdéseket és feleleteket, melyek a tizenkétéves Jézus és a zsidó tudósok közt váltattak, tehát voltaképen ugyanazt teszi, a mit az állítólagos budai kódex tesz, habár ezzel épenséggel nem azt akarjuk mondani, hogy a két mű között bárminő összefüggés volna, hanem igen is azt, hogy maga a dolog nem elszigetelt jelenség és így nem tűnhet fel valószínűtlennek.

Am lássuk a többi állítást. Azt, hogy az a bizonyos rabbi jelen lett volna a vitatkozásnál, magam sem hiszem, de hát épen azért *apokrif* ez az irat. A könyv létezését ez az állítás semmiképen sem alterálja, mert ilyen állítással találkozunk ezer meg ezer könyvben és könyvről, a nélkül, hogy e miatt az illető könyv létezését tagadásba vonnánk. Szoktak-e a zsidók ilyen Jézusról tárgyaló könyvet írni? Tárgyánál fogva okvetlenül fel kell e kérdést vetni. De azért igennel felelhetünk. Ismeretes dolog, hogy a zsidók a középkorban rejtegetve köröztek maguk között egy Jézus

¹ A többi evangéliomban nincs meg ez adat.

² Lásd a párhuzamos helyeket Reschnél: Das Kindheitsevangelium, Lipcse, 1897. 175. l.

³ Thilo, Codex, Apocryphus Novi Testamenti. Lipcse, 1832. I. k. 127. 7.

életéről szóló iratot, a hirhedt *Toldot Jesu*-t (Jézus története), melyet már több keresztény tudós kiadott. Nem térek el a tárgytól, ha még megemlítem, hogy *Buxtorf János*, az orientalista baseli tanárnak egy barátja a XVII-ik században *magyar* aranyakon vette a maga *Toldot*-kézirátát.¹ Tárgyánál fogva tehát nem lehetetlen, hogy egy zsidó ilyen művet írt. De nem is szükséges, hogy az a bizonyos rabbi zsidó szempontból írta legyen a kérdéses művet, sőt valószínű, hogy a keresztény hitre tért és csak multjánál fogva vagy még inkább jogtalanul használja a »rabbi« nevet. Az pedig már egészen közönséges dolog, hogy hitehagyott zsidók új vallásuk dicsőítésére vitairatokat irnak. Teljes analog esetekre utalhatunk. Trierben a XII-ik században a zsidók héber nyelven birták Szent-Mátyás² élettörténetét; a tudósok úgy képzelik, hogy egy kikeresztelkedett zsidó írta előbbi hitsorsainak megtérítésére.³ Lefordították latinra, tehát csak úgy mint a mi esetünkben. Egy *Heneb* nevű zsidóból lett keresztény (a XVI-ik században?) értekezést írt Jézus kinszenvedéséről héber nyelven, melyet göröggé tett »Nicodemus, a rómaiak feje.« Megvan görögül a vatikáni könyvtárban.⁴ Itt ismert nagysággal van dolgunk, mert a mű mai napig megvan. E műnek körülményei ép olyanok, mint a budai kódexé: zsidó írta héberül, keresztény lefordította görögre. Tehát Trierben, Rómában és Budán egészen hasonló esetek. Ennyit az 1703-iki német nyomtatvány czimlapjának igazolására.

Szerencsére többet is tudunk a czimnél. Fabricius a tartalomtól is közöl becses adatokat. A mit most már a tartalomtól felhoz, hogy t. i. Jézus beszélt a mennyei Atyáról, a Szentháromságról, a Messiás istenségéről és uralmáról, a Messiásnak már bekövetkezett eljövételéről — ezek mind oly dolgok, melyek természetesen foglaltattak abban a vitaközlésben, melyek tehát nem szorultak magyarázatra. Csakhogy Fabricius még egyebet is közöl a tartalomtól,⁵ és ez olyan természetű, hogy kénytelenek vagyunk annak megvizsgálásába bocsátkozni.

Szó volt benne a Szambatjón folyóról (ubi mentio etiam fluminis Sambationis). A talmudban és számtalan későbbi zsidó iratokban, valamint a zsidó köznép tudatában is mind e napig el van terjedve az a képzet, hogy midőn Szalmanészér asszir király 722-ben Kr. e. a tiz törzsből álló északi izraelita birodalmat megdöntötte, ennek lakói, a tiz törzs, nem veszték el a nagy

¹ Theriaca Judaica, (Nürnberg, 1681.) 48. l.: aliquot Aureis Ungaricis a Verpa quodam redemit.

² Nem az evangélista Máté, hanem egy a »hetven« közül.

³ Lipsius, Apokryphische Apostelgeschichten, (Braunschweig,) 1887. II. kötet, 2. rész, 265. l.

⁴ 1774. szám alatt. Wolf, Bibl. Hebraea, 1773. IV. 351. l.: quam Graecam fecit Nicodemus princeps Romanorum.

⁵ Az előbbi tartalomtól észrevehető módon elkülönítve.

népáradatban, hanem háborítatlanul élnek egy távol eső földrészen, mely a Szambatjón folyó mögött terül el, mely folyó oly sebesen foly, hogy senki sem kelhet rajta át, úgy hogy az izraeliták teljes biztonságban élnek e védőv mögött: szombaton azonban nyugalom áll be a folyó folyásában (innen is a neve). A messiási időben — így fűződik tovább a legenda — a Szambatjón folyó mögül is megszabadulnak az izraeliták és visszatérnek ősi hazájukba. Josephus Flavius és Plinius is említik a folyót. Ámde, azt kérdezzük, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

Ép ugy homályos a második pont is: [mentio] traditionis Eliae de mundo per annos sex mille duraturo . . . Ez igen fontos részlet, mert majdnem szószerinti idézet a *talmudból*. Az a nézet ugyanis, hogy a világ hatezer évig áll fenn, a talmudban csakugyan mint Eljáhu traditiója, azaz Illés prófétának kijelentése van közölve.¹ Még a Fabricius nyújtotta sovány resumé is tehát elég arra, hogy a könyv pontosságáról meggyőződést szerezzünk. Hogy lehet ilyen könyv, mint Fabricius akarja, hamisítvány? Ámde, úgy hiszem, e kérdést a könyv javára már eddig is eldöntöttük. Fontosabb az a kérdés, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

A tartalomösszefoglalásnak harmadik pontja azt mondja, hogy az újabb zsidók kétféle Messiást képzelnek: az egyik Messiás Józsefnek a fia, azaz József törzséből származik, a mi egyre mén azzal, hogy Efraim törzséből származik (Efraim fia Józsefnek); ez a Messiás előfutója az igazi Messiásnak és elesik a viselendő háborukban; csak most jön az igazi Messiás, a Dávid fia, a ki dicsőségesen fog uralkodni. Hát ez bizony mind így van a talmudban és a későbbi zsidó iratokban. De harmadszor is kérдем, mi köze mindennek Jézusnak előbb leírt vitatkozásához?

Nem képzelhetek el szerzót, a ki úgy adná elő Jézus vitatkozását a pharisaeusokkal, hogy Jézus e közben beszél a Szambatjónról, Illés próféta traditiójáról és a két rendbeli messiásról. Mindezek merőben zsidó eszmék, a melyeket az a bizonyos szerző, a ki, mint láttuk, *keresztény* szempontból ír, nem tulajdoníthat Jézusnak. Nem mondhatjuk, hogy ezek a pharisaeusok vitapontjai, mert akkor a szerző nem hagyja az utolsó szót a pharisaeusoknak és főképen nem engedi ez eszméket hangoztatni czáfolat nélkül. Én ennél fogva merem állítani, hogy eme három pont, illetőleg az azoknak megfelelő munka, *nem egy* az előbbi pontokat (Átya, Szentháromság stb.) magában foglaló művel, hanem csak véletlenül került azzal össze. Ama 1703-iki német nyomtatvány e szerint olyan kódex után készült, mely két különböző műből volt összetákolva: az egyik görög nyelvű és címe Σόνοιος és így

⁶ Babylóni talmud, *Szanhedrin* 97^a és *Abóda Zára* 9^a. — Illés prófétának szoktak tulajdonítani némely igen régi közkeletű kijelentést.

tovább (héberből fordítva); a másik szintén görög (hisz abból készült a német), de eredetileg egy önálló zsidó álláspontú héber munka. Voltaképen tehát *két* budai kódexről tárgyalunk mi itten. Ha ez igaz, úgy a budai könyvtár belső kezelésének arra az érdekes mozzanatára jöttünk rá, hogy mint minden nagy könyvtárban előfordult, két különálló kézirat a könyvkötő jóvoltából egygyé olvadt össze és egynek kezeltetett.¹ Az a bizonyos német fordító vagy kiadó nem vette észre a balesetet; mi észrevettük.

Legközelebbi feladatunk az volna, hogy Fabricius adatainak nyomán rekonstruáljuk azt a második kódexet, azaz találunk kellene oly zsidó irodalmi művet, mely e három pontot: Szambatjón, Illés tradíciója és kétrendbeli messiás — egymásután tartalmazza. Méglehetősen átnézetem van a zsidó irodalom fölött, de azért, sajnos, ilyen munkára nem utalhatok rá; egyenkint, igen, mind a három dolog számtalanszor tárgyalatik: együttvéve azonban sehol. A dolognak az lehet a magyarázata, hogy a kódex, görög nyelvéből itélve, alkalmasint a bizanczi birodalmat vallja hazájának, már pedig kevés az, ami zsidó művekből ez országból Európába eljutott. Ezzel elérkeztünk annak a megvitatására, hogy ama két kódex honnan juthatott a budai könyvtárba?

Egyelőre csak budai könyvtárról szölok, nem Corvináról mert csak ennyit tudunk a mi kódexünkről. Minthogy 1703-iki nyomtatványról van szó, azt lehetne gondolnunk, hogy az alapul szolgáló kódex azon kódexekből való, melyek, mint ismeretes, Budavára visszafoglalása alkalmával a győzők kezébe estek. 1686-tól 1703-ig ép elegendő idő mult el, hogy ilyen kódex valamely német nyomdásznak a kezébe juthatott, de nem elég arra, hogy elkallódjék. Ezekről a zsákmányul ejtett kódexekről, számszerint mintegy négyszázról, azt mondja egyik történetírónk,² hogy nem Mátyás könyvtárából származtak, s ezt az állítást, nem lévén szakember, elfogadom, a nélkül hogy tudnám, hogy min alapszik. A mi hitvitázó kódexünk, mely a budai könyvtárból valónak mondatik, nem lehet ennél fogva ama 400 kódexből való, mert hát arra csak nem illik a »könyvtár« elnevezés. Marsigli gróf, a császári hadak egyik parancsnoka, katonáival magánházakból is szedetett ugyan össze könyveket és kéziratokat³ és utóvégre ilyen könyvek is lehet gondolni, de úgy hiszem, hogy a »budai könyvtár« jelölés kizár ilyen feltevést, hacsak szándékos félrevezetés nem forog fenn, ami azonban a könyv belső hiteles-

¹ Igaz, hogy az összetákolás még a kéziratnak eredeti hazájában történhetett.

² *Fraknoi V.* a Szilágyi S. szerkesztette Magyar Nemzet Története IV. kötetében, 537 l. Rómer Flóris (M. Könyvszemle, 1876. évf. 3. l.) még kérdésnek veti fel, hogy vajjon Buda elfoglalásánál vásárra került könyveket Mátyás könyvtárához számíthatjuk-e?

³ Vogel, a Serapaeumban, 1849. évf. 275. l.

ségéről fent adott bizonyítás mellett kizártnak látszik. A »budai könyvtár« elnevezés ellenkezőleg első sorban Mátyás könyvtárára utal. Egy magyar nyelvű okiratban is, melyet Thallóczy Lajos közöl,¹ a »budai bibliotheca« egyenlő a Korvinával. Azt a feltevést, hogy a mi hitvitázó kódexünk Mátyás könyvtárából való, még más okokkal is lehet támogatni. A bécsi császári könyvtárban Vogel szerint² egy kézirat őriztetik, ezzel a címmel: *Disputatio Abutalib saraceni et Samuelis Judaei . . . translata per fratrem Alfonsum de Arabico in Latinum*. Iratott 1488-ban, tehát Mátyás idejében.³ Ez a kézirat, ha nem is biztos Korvin-kódex, ép úgy a budai könyvtárból származik, mint a mi kódexünk; tárgyára nézve is hasonló hozzá, a mennyiben polemikus irat és más nyelvből latinra fordított. Azonkívül az oxfordi Bodleyana könyvtár 2180 számú kézirata is olyan polemikus irat, melynek tartalmából kitűnik — címlapja nincs — hogy a szerzője olyan időben élt, midőn Magyarország a török uralom alatt állott (*Neubauer, Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library*, Oxford 1866, f. 752), feltehető tehát, hogy a szerző maga is Magyarországon élt; mindenesetre nálunk is készültek polemikus iratok mint mindenütt, a hol a felekezetek egymásba ütköznek, és így a mi hitvitázó kódexünknek ennyiben is akadt párja. Mindezeknél fogva valószínűnek tartom, hogy a Fabricius említette kódex nemcsak általában a budai könyvtárból való, hanem egyenesen a Korvinához tartozott.

E feltevés mellett minden jól quadrál. Tudjuk ugyanis, hogy a Korvinában görög és héber kódexek is voltak; ezt Brassicanus, a szemtanu, világosan mondja.⁴ Eddig azonban a 145 biztos Korvina közt még egyetlen héber kódexet sem találtak; most volnánk az első héber kódexnek a nyomában, a mennyiben szerintünk a Fabricius-féle kódexhez egy határozottan zsidó tárgyú kódex csatoltatott, a melyre Brassicanus jól mondhatta, hogy »zsidó,« mert tárgya zsidó, habár a nyelve akkor már, miután lefordítottatott, görög volt. Az első kódexre még a »héber« jelzöt is lehetett alkalmazni, a mennyiben, mint láttuk, a héber cím még a második fordításban, a németben is megmaradt. De mint görög nyelvű kódex is rendkívül érdekes volna a mi esetünk, ha csakugyan Korvin-kódexszel volna dolgunk, mert hát görög nyelvű kódexet is csak egyet ismerünk a Korvinából.⁵ úgy hát ez volna a második görög kódex. És itt megint támogatja feltevésünket

¹ M. Könyvszemle, 1877. évf. 352. l.

² Serapacum, i. h. 281. l. no. 50.

³ Mellékesen megjegyzem, hogy e magyar vonatkozású polemikus kézirat nincs felsorolva *Steinschneider* művében: *Polemische u. apolog. Literatur in arab. Sprache*, Lipcse, 1877.

⁴ Idézi Csontos János, a *Pallas-Lexiconban*, X, 815.

⁵ *Fraknoi*, id. m. 538. l.

az amugy is ismert körülmény, hogy Mátyás Görögországból és nevezetesen Konstantinápolyból¹ is szerzett be könyveket, már pedig midőn görög műről van szó, közel fekszik a gondolat, hogy Görögországból származott. Azon három héber kódexről, melyről az irodalom már eddig is tudomást vett,² csakugyan áll az, hogy Konstantinápolyból származtak Budára, először is azért, mivel az u. n. karaita zsidóktól származnak, akik akkor-tájt leginkább Konstantinápolyban laktak, másodsor pedig azért, mivel az egyikben ki van téve, hogy Konstantinápolyban íratott. Mondanom sem kell, hogy a származási helynek e valószínű találkozása a két rendbeli kódexek közt ismét megerősíti a mi kódexünk hitelességét. Hozzátehetem, hogy az olyan eschatológiai tartalmu iratok, minő a mi kódexünk második része, a közép-korban leginkább a byzanci császárság területén keletkeztek, a mint a zsidó irodalomnak minden ismerője tanusíthatja. Sőt ezzel még az a bizonyos »der dabej gewesen« rabbi is érthető alakká válik. Az a görög keresztény (griechischer Christ) minden valószínűség szerint olyan könyvet fordított görögre, mely a maga hazájában volt található, vagyis egy ottani szerzőnek a művét, már pedig keresztény szempontból minden zsidó könyvnek a szerzője valamely »rabbi,« a görög fordító tehát voltaképen azt akarja mondani, hogy: a könyvem hiteles, hiszen zsidó írta, annak pedig kell tudni, mi történt Jeruzsálemben. A görög fordító, aki képes volt (vagy képesnek állítja magát) héber könyvnek fordítására, alkalmasint kikeresztelkedett zsidó volt, aki ezzel a hamisítványával bizonyosan jó pénzt szerzett a tudománykedvelő magyar királytól.

Ennyit tartottam szükségesnek a Fabricius-féle budai kódexről elmondani. Ha előttünk fekédné ama 1703-iki német nyomtatvány, egyben-másban bizonyára módosulna az itt adott ismeretetés, amint másrészt talán valóságként állna előttünk az, ami mostan csak conjectura. A hazai tudomány, mely oly sok szerencsével jár el a Korvina maradványainak felkutatása körül, bizonyára világosságot fog hozni e dologban is. Ehez azonban első sorban ama német nyomtatványnak felkutatása szükséges, a mi, nézetem szerint, a magyar nemzeti múzeumnak volna a feladata. Csakhogy nehéz lesz a feladat, mert a művecske mindössze öt iv terjedelmű és bibliográfiai leírásából hiányzik a nyomtatási hely és a szerző megnevezése, a mi a munka feltalálását rendkívül megnehezíti.

¹ Csontos, id. h. nem említi Mátyás könyvpiaczei közt, holott Brassicanus *expressis verbis* mondja.

² Kohn S., A zsidók története Magyarországon, I, 383, kk.